

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI 37-78 AYLIK ÖZEL EĞİTİME İHTİYACI OLAN BİREYLER İÇİN OKUL ÖNCESİ ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETİM PROGRAMININ AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ CİNSELLİK BİLGİ VE EĞİTİM KONSEYİ'NİN (SIECUS) ANA KAVRAMLARINA GÖRE İNCELENMESİ¹

Muhammet Sıtkı ÖZGER², Necla TUZCUOĞLU³

Öz

Bu araştırmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı (2018), 37-78 Aylık Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler İçin Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programını, Amerika Birleşik Devletleri Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyi'nin (Sexuality Information and Education Council of the United States [SIECUS], 2004) belirlediği altı ana kavram çerçevesinde incelemektir. Bu araştırma betimsel türde olup veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Öğretim programı incelenerek cinsel eğitimle ilişkili olan açıklamalar ve kavramlar belirlenmiştir. Veriler SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavramda kategorize edilerek tablo haline getirilmiştir. Öğretim programında cinsel eğitim ve ilişkili konularda amaçların, gelişim alanlarının ve kazanımların bulunduğu görülmüştür. Öğretim programında cinsel eğitimle ilişkili açıklamaların SIECUS'un ana kavramlarından en çok kişisel beceriler; en az toplum ve kültür, insan gelişimi, cinsel davranış, cinsel sağlık ana kavramlarının altında bulunduğu tespit edilmiştir. Cinsel eğitime ilişkin açıklamaların daha çok sosyal-duygusal gelişim alanında olduğu saptanmıştır. Program cinsel eğitim yönünden genel olarak incelendiğinde doğrudan açıklamaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel eğitim, Özel eğitim, Okul öncesi, Eğitim programı.

Review of the Ministry of National Education's Preschool Special Education Curriculum for Individuals in Need of Special Education aged 37 to 78 Months in Accordance with the Main Concepts of the Sexuality Information and Education Council of the United States of America (SIECUS)

Abstract

This study aims to evaluate the Ministry of National Education's (2018) Preschool Special Education Curriculum for Individuals with Special Needs aged 37-78 months through the lens of the six core concepts outlined by the Sexuality Information and Education Council of the United States of America (SIECUS, 2004). The research adopts a descriptive approach, utilizing document analysis as the primary method for data collection. The study identifies and categorizes explanations and concepts pertaining to sexuality education within the curriculum, organizing findings according to the six main concepts identified by SIECUS (2004). The analysis reveals that while the curriculum incorporates objectives,

¹ Bu çalışma 26 Nisan 2024 tarihinde Kırıkkale Üniversitesinde gerçekleştirilen 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² **Sorumlu Yazar:** Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği, muhammetozger@marun.edu.tr, ORCID: 0009-0000-9366-8138

³ Doktor Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, necla.tuzcuoglu@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2864-2422

developmental areas, and achievements related to sexual education and its components, the predominant focus lies within the domain of personal skills, with comparatively less emphasis on society and culture, human development, sexual behavior, and sexual health. Specifically, sexual education explanations are primarily situated within the context of social-emotional development. Overall, the study finds that direct discussions concerning sexual education within the curriculum are limited in scope.

Keywords: Sex education, Special education, Preschool, Education program

Giriş

Cinsellik, bireylerin yaşam boyu deneyimlediği, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve ilişkilerle ilgili biyolojik, psikolojik, kültürel, politik, ahlaki, tarihsel, sosyo-ekonomik, dini ve manevi temellerin birbirleriyle etkileşimi sonucu şekillenen fiziksel, duygusal ve sosyal bir etkileşimdir (SIECUS, 2004; WHO, 2017). Bu etkileşim sürecinin doğum ile başlayıp ömür boyu devam ettiği için insan yaşamında çok önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Kömürücü ve diğerleri (1990) ise cinselliğin; tıpkı yeme, içme, uyuma, nefes alma gibi faaliyetlere benzer, doğal bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu tanımlardan hareketle cinselliğin insan yaşamının önemli bir parçasını oluşturduğu ve her bireyi ilgilendirdiği söylenebilir (Cangöl vd., 2013).

Yaşamın her döneminde cinsellik bulunmaktadır; ancak cinselliğin sağlıklı ve güvenli olması için bir dizi hassas noktaya dikkat edilmelidir. Cinsellik özel ve hassas bir konu olduğu için özellikle dikkat edilmesi gereken bir alanı temsil eder. Kişisel sınırlar ve karşılıklı rıza, her türlü cinsel etkileşimin temelini oluştururken, cinsel sağlık düzenli sağlık kontrollerini ve korunma yöntemlerini içermektedir. Duygusal güvenlik, partnerler arasında açık iletişim ve saygının sağlanmasıyla ilgilidir. Kültürel ve ahlaki normlar, toplumsal kabulleri yansıtırken, yaş uygunluğu ve güç dinamikleri de etkileşimlerin adil ve güvenli olmasını sağlamak için önemlidir. Ayrıca, cinsellikle ilgili psikolojik destek almak, bireylerin sağlıklı bir cinsel yaşam sürmelerine ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir (Ersanlı & Kumcağız, 2020). Cinselliğin özel bir durum olmasından dolayı ülkemizde ve diğer ülkelerde konuşulmaktan çekinilen veya çok az konuşulan, tabu olarak görülen ve utanılan konular arasında yer almaktadır (Bulut, 1998; Stangard & Rosenberg, 2002; Akt. Bulut & Ortaylı, 2004; Çalışandemir vd., 2010; Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 2004; Yavuzer, 1990; Yıldız, 2020).

Cinsellik, sadece fizyolojik gelişim ve cinsel isteklerle açıklanamayacak kadar özel bir alandır. Bireyin kendini tanıması, içinde yaşadığı toplumu tanıması, toplumsal cinsiyet rollerini kavrayabilmesi, karşı cinsi anlama ve saygı duyma yetisi ve en önemlisi karar verme becerisi ile ilişkilidir (Hewitt-Stubbs vd., 2016; Shearer vd., 2005). Bu bilgilerden hareketle cinselliğin oldukça geniş bir kapsama sahip olduğu söylenebilir.

Cinsellik de diğer gelişim alanlarında olduğu gibi gelişimsel bir süreci izlemekte ve her çocukta benzer şekilde gelişim göstermektedir (Teke & Melekoğlu, 2022). Dolayısıyla cinsel gelişimin bedensel, duygusal, zihinsel ve toplumsal boyutları bulunmaktadır. Bedensel boyutları; üreme organlarının gelişmesi ve büyümesi, erkeklerde ses kalınlaşması ve kadınlarda göğüslerin büyümesi, duygusal boyutları; kişinin bedenini nasıl hissettiği, kendi

cinsel kimliğine yönelik yargıları ve ilgi duyduğu partneriyle ilişkilerini, zihinsel boyutları; beden yapısı, cinsiyet farkları, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel yargılara yönelik algılarını, toplumsal boyutları ise kadın ve erkeğin toplum içinde davranış biçimleri, toplumsal cinsiyet rollerini nasıl belirleyeceklerini içermektedir (Ersanlı & Kumcağız, 2020).

Deniz ve Yıldız (2018), cinsel gelişimin çocukların sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmelerine, karar verme yeteneklerini güçlendirmelerine, kendilerini ifade etmelerine ve bedenleriyle olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yönetmeleri konularında diğer gelişim alanları kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Cinsel gelişimin sağlıklı olabilmesi için cinsellik konusunda doğru bilgi edinme oldukça önem teşkil etmektedir (Ersanlı & Kumcağız, s.14, 2020). Ancak cinsellik konusunda bilgiler çoğu zaman verilmekten çekinildiği için çocuklar farklı kaynaklara ulaşmakta ve bunun sonucunda da cinsellik hakkında doğru olmayan bilgiler elde etmektedirler (Gölbaşı & Eroğlu, 2003; Ozan vd., 2005). Doğru olmayan bilgilerin edinilmesi sağlık risklerini artırması, duygusal sorunlara yol açması ve sağlıksız cinsel gelişimlere neden olması gibi olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir (Yavuzer, 1990, s.125). Bu noktada cinsel eğitimin önemi açığa çıkmaktadır. Cinsel eğitimin özü, doğru zamanda, doğru kişi tarafından ve yaş kriterine göre çocuklara gerekli bilgileri vermektir (Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 2004). Önemli olan, çocuğun yaşına uygun bilgilerin ihtiyacı olduğu kadarıyla verilmesi ve bu sayede sağlıklı bilgilere ulaşmasının sağlanmasıdır (Güzelyurt, 2020; Tuzcuoğlu & Tuzcuoğlu, 2004)

Browes'e (2015) göre özellikle erken yaştaki çocuklara cinsel eğitim verilirken okulların önemli rol üstlenmeleri gerekir ve okullar merkezi rol üstlenmelidirler. Volbert'e (2000) göre, cinsellikle ilgili olarak çocukların bilgilendirilmesi aynı zamanda kültürel alt yapı ile de ilgilidir ve kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmaların kültüre uygunluğu önemli olup eğitim programı oluşturulurken toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel yapı dikkate alınmalıdır.

Cinsel eğitimin hayat süresince varlığını sürdüren bir tür öğrenme süreci olup öncelikle ailede daha sonra eğitimciler, uzmanlar, akran grupları, sağlık alanında çalışanlar ve kitle iletişim araçları ile devam ettiği yönündeki görüşler ağırlıklıdır (Gölbaşı & Eroğlu, 2003; San vd., 2004; Akt. Deniz & Gözütok, 2017; Sungur, 1998). Dünyada yapılan çalışmalarda da cinsel eğitimle ilgili bir temel ve kriter oluşturulmaya çalışılmakta ve konunun üzerinde titizlikle durulmaktadır (IPPF, 2016; SIECUS, 2004; UNESCO, 2018; Winkelmann, 2011). SIECUS (2004) tarafından yayımlanan rapor da bu çalışmalardan bir tanesini oluşturmaktadır. SIECUS, on yıldan fazla kapsamlı cinsel eğitim kılavuzları yayınlamaktadır. Bu kılavuzların amacını ise "eğitimcilerin cinsel eğitim programları oluşturmalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak" şeklinde tanımlamaktadır. Bu kılavuzlar uzmanların iş birliği içinde geliştirilmekte ve cinsel eğitime yönelik ideal standartları belirlemektedir. Kılavuzun içerisinde insan gelişimi, ilişkiler, kişisel beceriler, cinsel davranışlar, cinsel sağlık, toplum ve kültür olmak üzere toplam altı ana kavram bulunmaktadır. İnsan gelişimi; üreme, anatomi bilgisi, beden imgesi, cinsel yönelim ve cinsel kimlik alt alanlarını; ilişkiler; aile, arkadaşlık, aşk, çıkma, evlilik alt alanlarını; kişisel beceriler; karar verme, iletişim, girişimcilik, uzlaşma

ve yardım arama alt alanlarını; cinsel davranışlar; cinsellik, mastürbasyon, cinsel perhiz, fanteziler ve cinsel işlev bozuklukları alt alanlarını; cinsel sağlık; döllenme, kürtaj, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel istismar ve üreme sağlığı alt alanlarını; toplum ve kültür ise toplumsal cinsiyet rolleri, cinsellik ve hukuk, cinsellik ve din, cinsellik ve sanat alt alanlarından oluşmaktadır (SIECUS, 2004). SIECUS cinsel eğitimi "bireyin kimlik, ilişkiler ve yakınlık gibi önemli konularda bilgi edinme, tutum, inanç ve değerler geliştirmeyi amaçlayan yaşam boyu devam eden süreç" olarak tanımlamaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere cinsel eğitim, içerisinde birçok bileşeni barındıran oldukça kapsamlı ve geniş bir konudur (Çalışandemir vd., 2010).

Cinsel eğitimle ilgili alanyazın incelendiğinde, cinsel eğitimin okul öncesi dönemde, üç ve altı yaşları arasında ve olabildiğince erken dönemde verilmesi gerektiği araştırmacılar tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır (Bulut, 1998; Bulut & Ortaylı, 2004; Çalışandemir vd., 2010; Deniz & Yıldız-Altan, 2019). Çünkü okul öncesi dönemdeki çocuklar hem kendi çevresi hem de kendi varlığı hakkında bilgi sahibi olmak için büyük bir merak duymaktadırlar (Yavuzer, 1990). Dolayısıyla bu dönemde cinsellikle ilgili merak da diğer dönemlere göre daha fazla ve yoğunudur (Deniz & Yıldız-Altan, 2019). Tamamen doğal ve sağlıklı olan bu merak durumu okul çağında azalmaktadır (Bulut, 1998). Bu nedenle okul öncesi dönemdeki çocukların bu konudaki merak ve ilgileri sağlıklı yollardan karşılanmalıdır (Yavuzer, 1990). Eğer bu ilgi ve meraklar sağlıklı yollardan karşılanmazsa çocuklar yetişkinlikte birçok sorun yaşayabilmektedir. Bu sorunlar arasında cinsel kimlik ve yönelim sorunları, duygusal ve psikolojik sorunlar, ilişki problemleri, cinsel işlev bozuklukları, cinsel saldırı ve istismar riski ile sağlıksız cinsel davranışlar bulunmaktadır. Cinsel kimlik ve yönelim sorunları, bireylerin cinsel kimliklerini ve yönelimlerini anlamakta zorluk çekmelerine yol açabilir. Duygusal ve psikolojik sorunlar, düşük benlik saygısı ve özgüven eksikliği gibi problemlere neden olabilir. İlişki problemleri, sağlıklı ve tatmin edici ilişkiler kurmada zorluklara yol açabilirken; cinsel işlev bozuklukları, cinsel isteksizlik, ereksiyon problemleri ve orgazm zorlukları gibi sorunları içerebilir. Ayrıca, cinsellik konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bireyler cinsel saldırı ve istismara karşı daha savunmasız olabilirler ve sağlıksız cinsel davranışlar sergileyebilirler. (Ersanlı & Kumcağız, 2020; Yavuzer, 2011). Bu nedenle, özellikle okulöncesi dönemde cinsel eğitimin önemi açığa çıkmaktadır. Ancak ülkemizde bir cinsel eğitim programı bulunmamasıyla birlikte ilköğretim ve okul öncesi dönemlerde de cinsel eğitim konusuna yeterince yer verilmemekte ve bu konu göz ardı edilmektedir. (Çalışandemir vd., 2010; Gökdeniz, 2008; Akt. Uygur & Uygur, 2014; Uygur & Uygur, 2014).

Halbuki cinsel eğitimin bireylerin sahip olduğu temel haklardan biri olduğu alanyazında sıkça vurgulanmaktadır (Bulut, 1998; Cumper, 2004; Erbaş & Kurt, 2022). Bireyin sahip olduğu temel haklardan biri olan cinsel eğitim konusunda çocukların sağlık, hijyen, cinsiyet farkındalığı, duyguların uygun bir şekilde ifade edilmesi, cinsel kimlik ile uyumlu cinsel davranışların ayırdına varma ve bu davranışları uygun biçimde gösterme, mahremiyet bilgisine sahip olma, kendini her türlü istismardan koruma, kendine ait fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlamlandırma, olumlu kişilik yapısı geliştirme, bireylerin cinselliğine,

başkalarının haklarına, fikir ve davranışlarına saygılı bir yaklaşıma sahip olma konularında desteklenmesi gerekmektedir (Deniz & Gözütok, 2017; Sullivan & Ceterino, 2008; Akt. Erbaş & Kurt, 2022)

Cinsel eğitim konusunda desteklenmesi gereken öncelikli gruplardan biri de özel gereksinimli bireylerdir. Bu bireylerin cinsel eğitimi, bilişsel kapasiteleri, duygusal olgunlukları ve fiziksel sağlıkları dikkate alınarak, yaşlarına ve bireysel gelişim özelliklerine uygun olarak planlanmalıdır (UNESCO, 2018, s. 16-19). Cinsel eğitim, sadece üreme sağlığı hakkında bilgi vermenin ötesine geçerek, bireysel sınırlar, rıza, güvenlik, sosyal etkileşimler ve duygusal farkındalık gibi konuları da kapsamalıdır (Cangöl vd., 2013; McDaniels & Fleming, 2016). Özel gereksinimli bireyler, cinsel istismar ve suistimale karşı daha savunmasız olduklarından, bu eğitim onların kendilerini koruma becerilerini geliştirmelerini amaçlamalıdır (Erbaş & Kurt, 2022). Aynı zamanda, ebeveynler, eğitimciler ve bakım verenlerin iş birliği içinde, bu bireylerin cinsel sağlık ve eğitim konularında doğru, güvenilir ve kapsamlı bilgiye ulaşmasını temin etmeleri esastır (Acar vd., 2023; Bulut & Ortaylı, 2004). Bu eğitim, özel gereksinimli bireylerin sosyal uyumlarını artırarak, topluma sağlıklı bireyler olarak bütünleştirilmelerine ve özgüvenlerini pekiştirmelerine imkân vermelidir (McDaniels & Fleming, 2016). Dolayısıyla, cinsel eğitim programları, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına duyarlı, bilimsel temelli ve kapsayıcı yaklaşımlarla oluşturulmalıdır (Cangöl vd., 2013).

Teke ve Melekoğlu'nun (2022) sistematik derleme çalışmasında özel gereksinimli olan bireylerin cinsel gelişimlerinin tipik gelişim sergileyen akranlarına benzer şekilde oluştuğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar özel gereksinimi olan bireylerin tipik gelişen akranlarına göre daha az cinsel eğitim aldığını ortaya koymuştur (Bulut, 1998; Cumurcu vd., 2012). Bu durumun temel nedenleri arasında, özel gereksinimli bireylerin eğitiminde cinsel eğitimin ikinci plana atılması, uygun eğitsel içeriklerin eksikliği, cinsel eğitim konusunda yeterli destek sağlayacak personel eksikliği, ailelerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmaması ve çocuklarıyla bu konuları konuşmaktan kaçınmaları, özel gereksinimli bireylerin cinsellikle ilgili sorularının ve meraklarının ciddiye alınmaması, toplumsal tabuların cinselliği konuşmanın tabu olarak algılanması ve eğitim kurumlarının cinsel eğitim konusunda yeterli kaynak ve materyale sahip olmaması yer almaktadır (McDaniels & Fleming, 2016; Travers & Tincani, 2010; Travers vd., 2014). Özellikle erken dönemlerde bu bireylerin cinsel eğitimle desteklenmesi, sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi ve istismar riskinin azaltılması açısından büyük önem taşımaktadır. Üstelik, bazı çalışmalarda özel gereksinimli bireylerin tipik gelişim sergileyen akranlarına kıyasla daha büyük bir risk altında olduğu, fiziksel, psikolojik ve cinsel istismara daha fazla maruz kaldıkları belirtilmektedir (Hughes vd., 2012; Jones vd., 2012; Sullivan & Knutson, 2000). Bu durumun birkaç temel nedeni bulunmaktadır. Öncelikle, özel gereksinimli bireyler genellikle sosyal izolasyon yaşamakta ve bakım verenlerine veya öğretmenlerine bağımlı olmaktadır, bu da onları istismarcılar için daha savunmasız hale getirmektedir (Hughes vd., 2012; Sullivan & Knutson, 2000). İkincisi, bu bireylerin sıklıkla iletişim güçlükleri yaşaması, istismarın bildirilmesini zorlaştırmakta ve

bu durum istismarcıların fark edilmeden hareket etmelerine olanak tanımaktadır (Jones vd., 2012). Üçüncü olarak, cinsel eğitim konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaları, özel gereksinimli bireylerin istismarın belirtilerini tanıma ve bu durumlara tepki verme yeteneklerini kısıtlamaktadır. Bu eksiklik, bireylerin kişisel sınırlarını anlamalarını ve korumalarını zorlaştırmakta ve onları daha kırılgan hale getirmektedir (Michielsen & Brockschmidt, 2021). Dördüncüsü, özel gereksinimli bireyler otorite figürlerine karşı daha fazla güven eğilimindedirler; bu eğilim, istismarcıların güven ilişkilerini manipüle ederek bireylerin direncini kırmalarına olanak sağlamaktadır (Sobsey & Doe, 1991). Beşinci olarak, cinsellik ve cinsel istismar konusundaki toplumsal tabular ve damgalama, bu bireylerin yaşadıkları istismarı paylaşmalarını ve destek aramalarını engellemekte, dolayısıyla topluluk içinde daha fazla izolasyonlarına yol açmaktadır (Frawley & Wilson, 2016). Son olarak, hukuki sistemler ve koruma politikaları genellikle özel gereksinimli bireylerin özel ihtiyaçlarına uygun değildir; bu eksiklikler istismarın raporlanmasını ve önlenmesini zorlaştırmaktadır (Barger vd., 2009). Dolayısıyla istismar gibi olumsuz durumları önlemek başta olmak üzere fiziksel iyi olma hali, sosyal arzuları tatmin etme, romantik ilişkiler, vücut bölümleri, üreme, cinsel sağlık, cinsel yaşam, ilişkiler, sınırları koruma gibi konularda da özel gereksinimli bireylere yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanarak cinsel eğitim konusunda desteklenmesi oldukça önemli bir konudur (Koller, 2000; Travers & Tincani, 2010). Özel gereksinimli bireylerin erken dönemlerde gelişimlerinin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu ve erken özel eğitim hizmetlerinin önemi göz önüne alınırsa erken dönemde cinsel gelişim ve eğitim konusunda özel gereksinimli bireylerin desteklenmeleri oldukça önemli bir konu haline gelmektedir (Birkan, 2002). Erken özel eğitim hizmetleri 0-6 yaş özel gereksinimli bireylere ve ailelerine verilen destek özel eğitim hizmetlerini kapsamaktadır. Bu bağlamda erken dönemde özel gereksinimli bireyler ve ailelerinin cinsel gelişim ve eğitim konusunda desteklenmeleri de erken özel eğitim hizmetleri kapsamında değerlendirilebilir (Birkan, 2002; Teke & Melekoğlu, 2022). 3-6 yaş arası özel gereksinimli bireyler erken özel eğitim hizmetlerine ek olarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim anaokulları ve özel eğitim anasınıflarında da zorunlu okulöncesi eğitimi almaktadırlar. Okulöncesi eğitimine devam eden öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarından ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programından yararlanılmaktadır. Bu programda 37-78 aylık özel gereksinimli çocuklara yönelik yedi ana gelişim alanı (bilişsel, alıcı dil, ifade edici dil, kaba motor, ince motor, sosyal-duygusal, uyumsal beceriler) bulunmakta ve bu ana gelişim alanlarının her birinde de alt gelişim alanları bulunmaktadır. Alt gelişim alanlarının her birinde de belirli sayıda kazanımlar yer almaktadır. Bilişsel gelişim alanında 158, alıcı dil gelişim alanında 12, ifade edici dil gelişim alanında 17, kaba motor gelişim alanında 44, ince motor gelişim alanında 25, sosyal-duygusal gelişim alanında 148 ve uyumsal beceriler gelişim alanında 49 olmak üzere programda toplam 453 kazanım bulunmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu öğretim programı okulöncesi özel eğitim anaokulları ve özel eğitim anasınıflarında kullanıldığından bu programın cinsel eğitim yönünden incelenmesi öğretim programında yer alan cinsel eğitimin niteliğinin ve niceliğinin ortaya çıkarılması, özel gereksinimi olan bireylere yönelik cinsel eğitimde farkındalık

oluşturması ve bu alandaki sınırlı olan literatürü genişletmesi bakımından önem arz etmektedir.

Alanyazında öğretim programlarını cinsel eğitim açısından inceleyen çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalar arasında 0-36 aylık çocuklar için olan eğitim programı (Deniz & Yıldız-Altan, 2019), okul öncesi eğitim programı (Deniz & Yıldız, 2018) ve 2004 ile 2013 fen bilimleri dersi öğretim programları (Uygur & Uygur, 2014) bulunmaktadır. Ancak, alanyazında okulöncesi özel eğitim öğretim programını cinsel eğitim açısından inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, mevcut çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, okulöncesi özel eğitim öğretim programındaki cinsel eğitimi SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavram (İnsan gelişimi, İlişkiler, Kişisel beceriler, Cinsel davranışlar, Cinsel sağlık, Toplum ve kültür) çerçevesinde incelemektir.

Mevcut araştırmanın amacı temel alınarak şu soruların yanıtı aranmıştır. Bunlar:

1. Okul öncesi özel eğitim öğretim programı içerisinde SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavram çerçevesinde cinsel eğitime yer verilmekte midir?
2. Okul öncesi özel eğitim öğretim programı içerisinde bulunan amaçların SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavram ile ilişkisi nedir?
3. Okul öncesi özel eğitim öğretim programı içerisinde bulunan ana gelişim ve alt gelişim alanlarının SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavram ile ilişkisi nedir?
4. Okul öncesi özel eğitim öğretim programı içerisinde bulunan kazanımların SIECUS'un (2004) belirlediği altı ana kavram ile ilişkisi nedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı betimsel türde bir araştırmadır. Verileri toplamak için doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgileri barındıran yazılı veya basılı belgelerin analizini kapsamaktadır (Kıral, 2020).

Verilerin Toplanması

Araştırmaya veri toplamak amacıyla, güncel olarak yayımda olan Millî Eğitim Bakanlığı (2018) 37-78 Aylık Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler İçin Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programı'na Millî Eğitim Bakanlığı resmî web sitesinden (orgm.meb.gov.tr) ve SIECUS'un (2004) yayımladığı kılavuza ise resmî web sitesinden (siecus.org) ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Verileri analiz etme sürecinde doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgileri barındıran yazılı veya basılı belgelerin analizini kapsamaktadır. Doküman analizi, nitel araştırma yöntemlerinden

olup literatürde belgesel tarama, doküman inceleme, belge analizi olarak da geçmektedir (Bowen, 2009; Kıral, 2020; Sak vd., 2021). Yıldırım ve Şimşek (2021; s. 189-201), doküman analizini, dokümanlara ulaşma, özgünlüğü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma olmak üzere beş aşamada gerçekleşeceğini belirtmişlerdir. Mevcut araştırmada bu aşamalara uygun olarak yapılanlar aşağıda sunulmuştur.

1. **Dokümanlara Ulaşma:** Millî Eğitim Bakanlığı internet sitesi (*orgm.meb.gov.tr*) aracılığıyla 37-78 Aylık Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler İçin Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programına ulaşılmıştır.
2. **Özgünlüğü Kontrol Etme:** Millî Eğitim Bakanlığı resmî web sayfasından alınan bilgiler (*orgm.meb.gov.tr*) ilgili öğretim programının son güncelleme tarihine, MEB tarafından yayınlandığına ve programın içeriğindeki bilgilerin eğitim uzmanları veya akademisyenler tarafından doğrulanmış olduğuna dikkat edilerek, Okul Öncesi Ana Bilim Dalında cinsel eğitim üzerine çalışan bir uzman tarafından özgünlüğü kontrol edilmiştir.
3. **Dokümanları Anlama:** Öğretim programı ikinci yazar tarafından tamamen incelenmiş ve cinsel eğitim ile ilişkili olabilecek muhtemel açıklamalar belirlenmiştir. Daha sonra Okul Öncesi Ana Bilim Dalında cinsel eğitim üzerine çalışan bir uzmandan gerekli geri bildirimler alınmıştır. Uzmanın geri bildirimleri doğrultusunda bazı açıklamalar çıkarılmış ve cinsel eğitim ile ilişkili olabilecek açıklamalara son hali verilmiştir.
4. **Veriyi Analiz Etme:** Programın içerisinde bulunan cinsel eğitimle ilişkili öğretim programının amaçları, gelişim ve alt gelişim alanları ile öğretim programında yer alan kazanımlar, SIECUS (2004) tarafından hazırlanan Kapsamlı Cinsel Eğitim Kılavuzu'nda yer alan ana kavramlar (İnsan Gelişimi, İlişkiler, Kişisel Beceriler, Cinsel Davranışlar, Cinsel Sağlık, Toplum ve Kültür) çerçevesinde ilişkilendirilerek kategorize edilmiştir. Bu kapsamda, *SIECUS Ana Kavramlarını Öğretim Programı ile İlişkilendirme Tablosu* geliştirilmiştir. Cinsel eğitimle ilişkili bazı açıklamalar, birden fazla ana kavrama dahil edilebileceği için tabloya birden fazla kez eklenmiştir.
5. **Veriyi Kullanma:** Her ana kavramda bulunan açıklamaların frekans ve yüzdeleri hesaplanmış ve veriler alanyazın eşliğinde tartışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Millî Eğitim Bakanlığı (2018), 37-78 Aylık Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler İçin Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programının içeriğinde yer alan ve cinsel eğitimle ilişkili olan öğretim programının amaçları, gelişim ve alt gelişim alanları ve öğretim programında yer alan kazanımlar SIECUS'un altı ana kavramı çerçevesinde tablolarda frekans ve yüzde değerleri verilerek sırasıyla sunulmuştur.

Tablo 1'de öğretim programı içerisinde bulunan amaçlar SIECUS'un altı ana kavramına göre analiz edilmiştir. Öğretim programının amaçları içerisinde ilişkiler, kişisel beceriler, toplum ve kültür ana kavramlarında açıklamalara rastlanmıştır. Diğer üç ana kavram olan insan gelişimi, cinsel davranışlar ve cinsel sağlık ana kavramlarına yönelik herhangi bir açıklamaya rastlanmamıştır.

Tablo 1: Öğretim programının amaçları içerisinde bulunan cinsel eğitimle ilişkili açıklamalar

	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Toplum ve Kültür
Öğretim Programının Amaçları	Düşüncelerini iletebilen, isteklerini gerçekleştirebilen, karşısındaki kişi ya da kişilerle etkileşime geçebilen, kendini bağımsız şekilde ifade edebilen kişiler olarak yetişmelerine imkân sağlamak.	Düşüncelerini iletebilen, isteklerini gerçekleştirebilen, karşısındaki kişi ya da kişilerle etkileşime geçebilen, kendini bağımsız şekilde ifade edebilen kişiler olarak yetişmelerine imkân sağlamak.	Başkalarının bakım ve gözetimindeki desteğin azaltılarak, bağımsızlaşma ve yaşamda bağımsız olarak işlev görebilme için gereksinim duyduğu becerileri edinmelerine ve uyumsal beceriler alanında ilerlemelerini sağlamak.
	Yetişkinlerle ve akranlarıyla etkileşim ve ilişki kurarak, kendi kimlikleriyle başkaları ile ilişkide olarak, duygularını uygun şekilde düzenleyip göstererek sosyal-duygusal özelliklerini geliştirmek.	Yetişkinlerle ve akranlarıyla etkileşim ve ilişki kurarak, kendi kimlikleriyle başkaları ile ilişkide olarak, duygularını uygun şekilde düzenleyip göstererek sosyal-duygusal özelliklerini geliştirmek.	Başkalarının bakım ve gözetimindeki desteğin azaltılarak, bağımsızlaşma ve yaşamda bağımsız olarak işlev görebilme için gereksinim duyduğu becerileri edinmelerine ve uyumsal beceriler alanında ilerlemelerini sağlamak.
	f	2	3
%	33,33	49,99	16,66

Tablo 2: Gelişim ve alt gelişim alanları içerisinde bulunan cinsel eğitimle ilişkili açıklamalar

	İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
Gelişim ve Alt Gelişim Alanları	Bilim-bilimsel beceriler ve yöntem	Bilişsel Gelişim Alanı	İfade Edici Dil Gelişim Alanı	Öz denetim	Bilim-bilimsel beceriler ve yöntem	Sosyal bilimler-çocuk, aile ve toplum
		Sosyal bilimler-çocuk, aile ve toplum	Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı	Uyumsuz Beceriler Gelişim Alanı	Davranışsal ve duygusal sağlık	Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı
		Sosyal bilimler-insanlar ve çevre	Benlik algısı-öz yeterlilik	Giyinme-soyunma becerileri	Kişisel bakım becerileri	Sosyal ilişkiler
		Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı	Öz denetim		Tuvalet becerileri	Sosyal anlamlandırma
		Sosyal ilişkiler	Sosyal anlamlandırma			Giyinme-soyunma becerileri
		Sosyal anlamlandırma	Uyumsuz Beceriler Gelişim Alanı			Uyumsuz Beceriler Gelişim Alanı
		Uyumsuz Beceriler Gelişim Alanı	Kişisel bakım becerileri			
			Giyinme-soyunma becerileri			
		Tuvalet becerileri				
f	1	7	9	3	4	6
%	03,12	21,87	28,12	09,27	12,05	18,75

Tablo 2’de öğretim programı içerisinde bulunan ana gelişim ve alt gelişim alanları SIECUS’un altı ana kavramına göre analiz edilmiştir. Öğretim programında bilişsel gelişim, alıcı dil gelişimi, ifade edici dil gelişimi, kaba motor gelişimi, ince motor gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve uyumsuz beceriler gelişim alanı olmak üzere toplam yedi ana gelişim alanı ve her ana gelişim alanı içerisinde ise belirli sayıda alt gelişim alanı bulunmaktadır. Öğretim programında toplam 46 gelişim alanı yer almaktadır (MEB, 2018). Bu gelişim alanlarından cinsel eğitimle ilişkili olanlar belirlenmiş, ardından SIECUS’un ana kavramlarına göre kategorize edilmiştir. Ana kavramlara göre cinsel eğitimle ilgili olan gelişim alanları en çok kişisel beceriler kavramı altında (%28,12) en az gelişim alanı ise insan gelişimi kavramı altında (%03,12) yer almaktadır.

Tablo 3.1: Öğretim programında bilişsel gelişim alanında yer alan kazanımların cinsel eğitimle ilişkili konu dağılımları

İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
37-48 Ay					
İki vücut bölümü içeren insan resmi çizer.	Çevresindeki nesnelere ve olaylar hakkında sorular sorar.	Kendisine gösterilen resimlerdeki yüz ifadelerinin karşılığı olan temel duyguları söyler.			Çevresindeki nesnelere ve olaylar hakkında sorular sorar.
Bireyler arasındaki fiziksel benzerlikleri ve farklılıkları açıklar.	Çevresindeki nesnelere ve olayları gözlemleyerek tanımlar.				Çevresindeki nesnelere ve olayları gözlemleyerek tanımlar.
	Kendisine gösterilen resimlerdeki yüz ifadelerinin karşılığı olan temel duyguları söyler.				Bireyler arasındaki fiziksel benzerlikleri ve farklılıkları açıklar.
49-60 Ay					
Altı vücut bölümü içeren insan resmi çizer.	Evdeki, sınıftaki ve toplumsal alanlardaki kuralları, bu kuralların nedenlerini ve önemini kendince açıklar.	Duyularını kullanarak varlıklar hakkında topladığı bilgileri anlatır.			Evdeki, sınıftaki ve toplumsal alanlardaki kuralları, bu kuralların nedenlerini ve önemini kendince açıklar.
Neden-sonuç ilişkisi içeren soruları yanıtlar.					
61-78 Ay					
Canlıların fiziksel özellikleri ya da davranışlarında ki benzerlikleri ve farklılıkları söyler.	İçinde bulunduğu ortamın kurallarına uyar.	Gözlemlediği bir olayın neden ya da nasıl olduğunu açıklar.			İçinde bulunduğu ortamın kurallarına uyar.
		Canlıların fiziksel özellikleri ya da davranışlarında ki benzerlikleri ve farklılıkları söyler.			
		İçinde bulunduğu ortamın kurallarına uyar.			
		Kendi yaşamındaki değişimleri açıklar.			
f	5	5	6	-	5
%	23,80	23,80	28,57	-	23,80

Bilişsel Gelişim Alanında Yer Alan Kazanımlar

Tablo 3.1’de öğretim programında bilişsel gelişim alanında yer alan kazanımlar SIECUS’un ana kavramlarına göre analiz edilmiştir. İnsan gelişimi ana kavramında 5 kazanım (%23,80), İlişkiler ana kavramında 5 kazanım (%23,80), Kişisel beceriler ana kavramında 6 kazanım (%28,57), Toplum ve Kültür ana kavramında ise 5 kazanıma (%23,80) rastlanmıştır. Cinsel Davranışlar ve Cinsel Sağlık ana kavramlarında ise herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Tablo 3.2: Öğretim programında ifade edici dil gelişim alanında yer alan kazanımların cinsel eğitimle ilişkili konu dağılımları

İfade Edici Dil Gelişimi Alanında Yer Alan Kazanımlar	İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
	37-48 Ay					
		Bağımsız bir şekilde yetişkin ile karşılıklı etkileşime katılır.	Bağımsız bir şekilde yetişkin ile karşılıklı etkileşime katılır.			
f	-	1	1	-	-	-
%	-	50	50	-	-	-

Tablo 3.2’de öğretim programında ifade edici dil gelişim alanında yer alan kazanımlar SIECUS’un ana kavramlarına göre analiz edilmiştir. İlişkiler ana kavramında 1 kazanım (%50) ve Kişisel Beceriler ana kavramındaysa 1 kazanıma (%50) rastlanmıştır. İnsan Gelişimi, Cinsel Davranışlar, Cinsel Sağlık, Toplum ve Kültür ana kavramında ise herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Tablo 3.3: Öğretim programında kaba motor gelişim alanında yer alan kazanımların cinsel eğitimle ilişkili konu dağılımları

Kaba Motor Gelişim Alanında Yer Alan Kazanımlar	İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
	61-78 Ay					
				Vücudunu çeşitli yönlerde aniden ve doğru şekilde, etkinlikler sırasında hareket ettirir.		
f	-	-	-	1	-	-
%	-	-	-	100	-	-

Tablo 3.3’te öğretim programında kaba motor gelişim alanında yer alan kazanımlar SIECUS’un ana kavramlarına göre analiz edilmiştir. Cinsel Davranışlar ana kavramının altında 1 kazanıma (%100) rastlanmıştır. İnsan Gelişimi, İlişkiler, Kişisel Beceriler, Cinsel Sağlık, Toplum ve Kültür ana kavramlarında ise herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Tablo 3.4: Öğretim programında sosyal-duygusal gelişim alanında yer alan kazanımların cinsel eğitimle ilişkili konu dağılımları

İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
37-48 Ay					
	Yerinde teşekkür eder.	Sorulduğunda günlük yaşamı ile ilgili bilgi verir.	Kendinden küçük çocuklara sarılarak ya da onları öperek sevgisini gösterir.	Yetişkinlerin cinsiyetini doğru olarak söyler.	Yetişkinin önerdiği ve gereksinim duyduğu yardım talebini kabul eder.
	Yerinde selamlar.	Yapmadığı görevlerde, yetişkin yardımını açıkça talep eder.	Yetişkinlerin cinsiyetini doğru olarak söyler.	Çocukların cinsiyetini doğru olarak söyler.	Yapmadığı görevlerde, yetişkin yardımını açıkça talep eder.
	Yerinde vedalaşır.	Gerektiğinde yetişkinden yardım ister.	Çocukların cinsiyetini doğru olarak söyler.	Tehlikeli durumları tanımlar.	Sıra alarak oyunlarda iş birliği yapar.
	Yetişkinle beraber tekerleme ya da şarkı söyler.	Grup ortamında konuşan kişinin yüzüne bakar.	Tehlikeli durumları tanımlar.		Güven duyduğu tanıdık yetişkine kendiliğinden sarılır.
	Yetişkinin önerdiği ve gereksinim duyduğu yardım talebini kabul eder.	Yetişkin ve akranları ile mırıldanmadan açık ve anlaşılır konuşur.			Karşısındakinin kaygısını anladığını jest, mimikler ve davranışlar ile gösterir.
	Yapmadığı görevlerde, yetişkin yardımını açıkça talep eder.	Sıra alarak oyunlarda iş birliği yapar.			Yeni ortama girdiğinde ortamın kurallarına uyum sağlar.
	Gerektiğinde yetişkinden yardım ister.	İş birlikçi oyun oynar.			Tehlikeli durumları tanımlar.
	Sorulduğunda günlük yaşamı ile ilgili bilgi verir.	Oyun sırasında akranları ile konuşarak iletişim kurar.			
	Grup ortamında konuşan kişinin yüzüne bakar.	Sahip olduklarının özelliklerini akranlarına anlatır.			
	Yetişkin ve akranları ile mırıldanmadan açık ve anlaşılır konuşur.	Güven duyduğu tanıdık yetişkine kendiliğinden sarılır.			
	Sıra alarak oyunlarda iş birliği yapar.	Başkaları ile oyuncaklarını paylaşır.			
	İş birlikçi oyun oynar.	Akranları ile arasındaki çatışmaları yetişkin yardımı ile çözer.			
	Oyun sırasında akranları ile konuşarak iletişim kurar.	Üzülen akranını teselli etmeye çalışır.			
	Sahip olduklarının özelliklerini akranlarına anlatır.	Karşısındakinin kaygısını anladığını jest, mimikler ve davranışlar ile gösterir.			

Güven duyduğu tanıdık yetişkine kendiliğinden sarılır.	Gereksinim duyduğunda giyinme ve soyunma için yardım alır.			
Başkaları ile oyuncaklarını paylaşır.	Yeni olan bir etkinlikte gönüllü olarak görev alır.			
Akranları ile arasındaki çatışmaları yetişkin yardımı ile çözer.	Sorulduğunda anlık duygusunu açıklar.			
Üzülen akranını teselli etmeye çalışır.	Karşısındakinin kaygısını anladığını jest, mimikler ve davranışlar ile gösterir.			
Karşısındakinin kaygısını anladığını jest, mimikler ve davranışlar ile gösterir.	Sorulduğunda bir fotoğrafta gördüğü kişinin duygusunu söyler.			
Gereksinim duyduğunda giyinme ve soyunma için yardım alır.	Basit kuralları olan grup oyunları oynar.			
Yeni olan bir etkinlikte gönüllü olarak görev alır.	Yeni ortama girdiğinde ortamın kurallarına uyum sağlar.			
Sorulduğunda anlık duygusunu açıklar.	Yetişkinlerin cinsiyetini doğru olarak söyler.			
Sorulduğunda bir fotoğrafta gördüğü kişinin duygusunu söyler.	Çocukların cinsiyetini doğru olarak söyler.			
Basit kuralları olan grup oyunları oynar.	Tehlikeli durumları tanımlar.			
Kendinden küçük çocuklara sarılarak ya da onları öperek sevgisini gösterir.				
Yeni ortama girdiğinde ortamın kurallarına uyum sağlar.				
Yetişkinlerin cinsiyetini doğru olarak söyler.				
Çocukların cinsiyetini doğru olarak söyler.				
Tehlikeli durumları tanımlar.				
49-60 Ay				
Sohbete katılır.	Karşılaşacağı yeni bir durumla ilgili olarak yetişkinden bilgi almak için sorular sorar.	Tehlikeli bir durumu yetişkine söyler.	Tehlikeli bir durumu yetişkine söyler.	Karşılaşacağı yeni bir durumla ilgili olarak yetişkinden bilgi almak için sorular sorar.

Tehlikeli bir durumu yetişkine söyler.	Sohbete katılır.	Kendi cinsiyetinden en iyi arkadaşının ismini söyler.	Kendi cinsiyetinden en iyi arkadaşının ismini söyler.	Tehlikeli bir durumu yetişkine söyler.
Kendi cinsiyetinden en iyi arkadaşının ismini söyler.	Tehlikeli bir durumu yetişkine söyler.	Arkadaşının cinsiyetini söyler.	Arkadaşının cinsiyetini söyler.	Diğerlerinin sorunları ile ilgilenir ve çözüm arar.
Arkadaşının cinsiyetini söyler.	Arkadaşının cinsiyetini söyler.	Cinsiyetiyle ilgili özelliklerini söyler.	Cinsiyetiyle ilgili özelliklerini söyler.	Duyguları hakkında konuşur.
Diğerlerinin sorunları ile ilgilenir ve çözüm arar.	Diğerlerinin sorunları ile ilgilenir ve çözüm arar.			Anlatılan olaylar ya da okunan öykülerdeki duygular hakkında konuşur.
Sorulduğunda üzülen kişinin duygusunu betimler.	Sorulduğunda üzülen kişinin duygusunu betimler.			Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara yetişkin gözetiminde uyar.
Karşılaştığı bir durum karşısında duygularını söyler.	Cinsiyetiyle ilgili özelliklerini söyler.			Otorite figürünün olmadığı durumlarda da açıkça tanımlanmış kurallara uyar.
Duyguları hakkında konuşur.	Karşılaştığı bir durum karşısında duygularını söyler.			İstekleri yerine gelmediği zaman kızgınlığını uygun şekilde ifade eder.
Anlatılan olaylar ya da okunan öykülerdeki duygular hakkında konuşur.	Bir konu hakkındaki düşüncelerini basitçe ifade eder.			
Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara yetişkin gözetiminde uyar.	Bir konu hakkında düşüncelerini kendince neden sonuç ilişkisi ile ifade eder.			
Akranlarından gelen hoşlanmadığı davranışlara rahatsız edici olmayan, uygun tepkiyi verir.	Duyguları hakkında konuşur.			
İstekleri yerine gelmediği zaman kızgınlığını uygun şekilde ifade eder.	Anlatılan olaylar ya da okunan öykülerdeki duygular hakkında konuşur.			
Yeni tanıştığı akranları ile rol alarak oyun oynar.	Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara yetişkin gözetiminde uyar.			
	Otorite figürünün olmadığı durumlarda da açıkça tanımlanmış kurallara uyar.			
	Akranlarından gelen hoşlanmadığı davranışlara rahatsız edici olmayan, uygun tepkiyi verir.			

	İstekleri yerine gelmediği zaman kızgınlığını uygun şekilde ifade eder.		
	Yeni tanıştığı akranları ile rol alarak oyun oynar.		
61-78 Ay			
Merak ettiği konular hakkında sohbet eder.	Merak ettiği konular hakkında sohbet eder.	Yetişkin ya da akranı ile sohbet ederken uygun fiziksel uzaklığı korur.	Merak ettiği konular hakkında sohbet eder.
Yetişkinine iletilmesi istenen mesajı doğru kişiye iletir.	Yetişkinine iletilmesi istenen mesajı doğru kişiye iletir.	Acil durum telefonlarını kullanır.	Yetişkinine iletilmesi istenen mesajı doğru kişiye iletir.
Yetişkinin ya da akranının düşüncelerinden farklı olan düşüncelerini ifade eder.	Yetişkinin ya da akranının düşüncelerinden farklı olan düşüncelerini ifade eder.		Yetişkinin ya da akranının düşüncelerinden farklı olan düşüncelerini ifade eder.
Yetişkinin ya da akranının taleplerine karşı basit ifadelerle kendi taleplerini söyler.	Yetişkinin ya da akranının taleplerine karşı basit ifadelerle kendi taleplerini söyler.		Yetişkinin ya da akranının taleplerine karşı basit ifadelerle kendi taleplerini söyler.
Yetişkin ya da akranı ile sohbet ederken uygun fiziksel uzaklığı korur.	Yetişkin ya da akranı ile sohbet ederken uygun fiziksel uzaklığı korur.		Yetişkin ya da akranı ile sohbet ederken uygun fiziksel uzaklığı korur.
Düşüncelerini, hislerini ya da tercihlerini etkin bir şekilde savunur	Acil durum telefonlarını kullanır.		Acil durum telefonlarını kullanır.
Kazandığında ya da kaybettiğinde duygularını kontrol eder.	Tercih yapması gereken durumlarda bağımsız olarak tercihte bulunur.	Tercih yapması gereken durumlarda bağımsız olarak tercihte bulunur.	Tercih yapması gereken durumlarda bağımsız olarak tercihte bulunur.
Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara uyar.	Düşüncelerini, hislerini ya da tercihlerini etkin bir şekilde savunur.		Düşüncelerini, hislerini ya da tercihlerini etkin bir şekilde savunur.
Akranlarının olumsuz davranışlarını tolere eder.	Kazandığında ya da kaybettiğinde duygularını kontrol eder.		Kazandığında ya da kaybettiğinde duygularını kontrol eder.
Öfkesini fiziksel saldırganlık yerine saldırgan olmayan kelimeler ile ifade eder.	Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara uyar.		Bir sosyal ortamda uyması gereken kurallara uyar.

	Onu rahatsız edici davranışlara zorlayan ortamlardan uzaklaşır.	Ulaşım araçları içindeki güvenlik kurallarına bağımsız olarak uyar.	Ulaşım araçları içindeki güvenlik kurallarına bağımsız olarak uyar.			
		Duyguları çok yoğun olsa da duygularını kontrol etmeye çalışır.	Duyguları çok yoğun olsa da duygularını kontrol etmeye çalışır.			
		Akranlarının olumsuz davranışlarını tolere eder.	Öfkesini fiziksel saldırganlık yerine saldırgan olmayan kelimeler ile ifade eder.			
		Öfkesini fiziksel saldırganlık yerine saldırgan olmayan kelimeler ile ifade eder.	Onu rahatsız edici davranışlara zorlayan ortamlardan uzaklaşır.			
		Onu rahatsız edici davranışlara zorlayan ortamlardan uzaklaşır.	Yeni girdiği ortamın kurallarına uygun davranışlar sergiler.			
		Yeni girdiği ortamın kurallarına uygun davranışlar sergiler.	Tehlikeli materyalleri fark ederek gösterir ya da söyler.			
		Tehlikeli materyalleri fark ederek gösterir ya da söyler.	Öfkesini fiziksel saldırganlık yerine saldırgan olmayan kelimeler ile ifade eder.			
		Öfkesini fiziksel saldırganlık yerine saldırgan olmayan kelimeler ile ifade eder.				
f	-	53	59	8	10	32
%	-	32,71	36,41	4,93	6,17	19,75

Tablo 3.4'te öğretim programında sosyal duygusal gelişim alanında yer alan kazanımlar SIECUS'un ana kavramlarına göre analiz edilmiştir. İlişkiler ana kavramında 53 kazanım (%32,71), Kişisel Beceriler ana kavramında 59 kazanım (%36,41), Cinsel Davranışlar ana kavramında 8 kazanım (%4,93) ve Cinsel Sağlık ana kavramında 10 kazanıma (%6,17) Toplum ve Kültür ana kavramında 32 kazanıma (%19,75) rastlanmıştır. İnsan Gelişimi ana kavramında ise herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Tablo 3.5: Öğretim programında uyumsal gelişim alanında yer alan kazanımların cinsel eğitimle ilişkili konu dağılımları

İnsan Gelişimi	İlişkiler	Kişisel Beceriler	Cinsel Davranışlar	Cinsel Sağlık	Toplum ve Kültür
37-48 Ay					
	Tuvaletini yaptıktan sonra temizlenmek için yetiştikten yardım ister.	Önü açık giysilerin önünü kapatmayı sağlayan düğme, kuşak ve benzeri giysi parçalarını açar.		Sözel ya da sözel olmayan davranışlarla tuvalete gitme isteğini ifade eder.	
		Düğmesiz giysileri giyer.		Tuvaletini yaptıktan sonra temizlenmek için yetiştikten yardım ister.	
		Bağcıklı ayakkabı giyer.		Küçük tuvaletini yardımsız yapar.	
		Giysilerin önünü ve arkasını ayırt eder.		Tuvalet sonrası sifonu çeker.	
		Sırt çantasını takar.		Tuvalet sonrasında ellerini sabunla yıkar.	
		Sözel ya da sözel olmayan davranışlarla tuvalete gitme isteğini ifade eder.			
		Tuvaletini yaptıktan sonra temizlenmek için yetiştikten yardım ister.			
		Küçük tuvaletini yardımsız yapar.			
		Tuvalet sonrası sifonu çeker.			
		Tuvalet sonrasında ellerini sabunla yıkar.			
49-60 Ay					
		Temizlik aşamasına kadar tuvaletini kendi kendine yapar.		Temizlik aşamasına kadar tuvaletini kendi kendine yapar.	Giyinip soyunurken mahremiyetine dikkat eder.
		Giyinip soyunurken mahremiyetine dikkat eder.			
61-78 Ay					
	Yırtılan ya da sökülen giysisini yetiştikine söyler.	Yetişkin kontrolünde bağımsız banyo yapar.		Yetişkin kontrolünde bağımsız banyo yapar.	Yardım ya da hatırlatma olmadan tüm tuvalet gereksinimlerini kendisi karşılar.

	Günlük rutin içindeki kişisel sorumluluklarını ifade eder.	Yırtılan ya da sökülen giysisini yetiştikine söyler.	Yardım ya da hatırlatma olmadan tüm tuvalet gereksinimlerini kendisi karşılar.	Günlük rutin içindeki kişisel sorumluluklarını ifade eder.		
		Yardım ya da hatırlatma olmadan tüm tuvalet gereksinimlerini kendisi karşılar.	Tehlike yaratacak durumları sözel ve sözel olmayan davranışlarla ifade eder.	Günlük rutin içindeki kişisel sorumluluklarını yerine getirir.		
		Günlük rutin içindeki kişisel sorumluluklarını ifade eder.		Tehlike yaratacak durumları sözel ve sözel olmayan davranışlarla ifade eder.		
		Günlük rutin içindeki kişisel sorumluluklarını yerine getirir.				
		Tehlike yaratacak durumları sözel ve sözel olmayan davranışlarla ifade eder.				
f	-	3	18	-	9	5
%	-	8,57	51,42	-	25,71	14,28

Tablo 3.5'te öğretim programında uyumsal gelişim alanında yer alan kazanımlar SIECUS'un ana kavramlarına göre analiz edilmiştir. İlişkiler ana kavramında 3 kazanım (%8,57), Kişisel Beceriler ana kavramında 18 kazanım (%51,42), Cinsel Sağlık ana kavramında 9 kazanım (%25,71) ve Toplum ve Kültür ana kavramında ise 5 kazanıma (%14,28) rastlanmıştır. İnsan Gelişimi ana kavramında ise herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programı (2018), SIECUS (2004) tarafından yayınlanan kapsamlı cinsel eğitim kılavuzu çerçevesinde cinsel eğitim yönünden incelenmiştir. İnceleme yapılırken okul öncesi özel eğitim programındaki cinsel eğitimin yeri, amaçların cinsel eğitimle ilişkisi, ana gelişim ile alt gelişim alanlarının cinsel eğitimle ilişkisi ve kazanımların cinsel eğitimle ilişkisi olmak üzere toplam dört araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Öğretim programında cinsel eğitimin yeri incelendiğinde cinsel eğitime ve cinsel eğitimle ilişkili diğer alanlara ilişkin amaçların, gelişim alanlarının ve kazanımların yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretim programındaki amaçlar incelendiğinde 'Kendini bağımsız şekilde ifade edebilmelerine imkân sağlamak', 'Yetişkinlerle ve akranlarıyla etkileşim ve ilişki kurmak', 'Başkalarının bakım ve gözetimindeki desteğin azaltılarak, bağımsızlaşma ve yaşamda bağımsız olarak işlev görebilmek için gereksinim duyduğu becerileri edinmelerini sağlamak' gibi amaçlar dikkat çekmektedir. Diken'e (2022) göre, özel eğitim hizmetlerinin en önemli

amacı, özel eğitime gereksinim duyan öğrencinin bağımsızlaşması ve topluma uyum sağlamasıdır. Alanyazındaki diğer çalışmalar da özel gereksinimli bireylere bağımsız yaşam becerileri kazandırmanın ve topluma uyumunu sağlamanın özel eğitimde oldukça önemli olduğunu ve bu becerilerin öğretimde yer alması gerektiği vurgulanmaktadır (Baran ve Cavkaytar, 2007; Cavkaytar, 2000; Jaya vd., 2018). Diğer taraftan okulöncesi dönemdeki çocuklara ve özel gereksinimli bireylere yönelik cinsel eğitimde bağımsız yaşam becerileri, sosyal uyum becerileri, sosyal-duygusal beceriler, iletişim becerileri, tuvalet becerileri ve vücut bölümlerinin bilgisinin oldukça önemli olduğu ve bu konuların yer alması gerektiği araştırmacılar tarafından sıkça vurgulanmaktadır (Sainato & Strain, 1993; Simorangkir, 2019; Tarnai & Wolf, 2008; Yıldırım & Temel, 2020). Dolayısıyla öğretim programında yer alan amaçların alanyazında yapılan açıklamalar çerçevesinde değerlendirildiğinde birbirleriyle örtüştikleri söylenebilir. Ancak öğretim programında yer alan amaçlarda diğer üç ana kavrama ilişkin herhangi bir açıklamanın olmaması öğretim programında sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Çünkü cinsel istismardan korunma, cinsel sapmaların önlenmesi, problem davranışların azaltılması ve cinsel gelişimi desteklemek amacıyla diğer üç ana kavram olan İnsan Gelişimi, Cinsel Davranışlar ve Cinsel Sağlığa yönelik amaçların da bulunması gerektiği yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (Cangöl vd., 2013; Deblinger vd., 2001; Ganji vd., 2018; Yıldız, 2020).

Programda yer alan gelişim ve alt gelişim alanları incelendiğinde İnsan gelişimi ana kavramının altında sadece “Bilim-bilimsel beceriler ve yöntem” gelişim alanı bulunmaktadır. Desai ve Goel (2018) çocuklara yönelik cinsel eğitimin bilimsel olarak doğru bilgilere dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla erken çocukluk döneminde çocuklara bilimsel becerilerin kazandırılması çocukların cinsel eğitimle ilgili doğru ve yanlış bilgileri ayırt etmelerine yardımcı olabilir (Koerber & Osterhaus, 2019; Simorangkir, 2019). Ancak insan gelişimi ana kavramı altında yalnızca bir açıklamanın olması öğretim programının bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. İlişkiler ana kavramının altında bilişsel gelişim alanı, “sosyal bilimler-çocuk”, “aile ve toplum”, “sosyal bilimler-insanlar ve çevre”, “sosyal-duygusal gelişim alanı”, “sosyal ilişkiler”, “sosyal anlamlandırma” ve “uyumsal beceriler” gelişim alanı olmak üzere toplam yedi gelişim alanı yer almaktadır. SIECUS’ta (2004), ilişkilerin yaşamımızda merkezi bir rol oynadığını ve ilişkilerin sevgi, dostluk, anlamlı ilişkiler, gelişmiş kişisel ilişkiler bağlamında uygun yollarla ifade edilmesi gerektiği yer almaktadır. Aggleton ve Crewe (2005) tarafından yapılan çalışmada da özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitim programlarından sosyal becerilerini ve cinsel sağlıklarını geliştirmek için arkadaşlık, ilişkiler ve güvenli cinsel davranışlara odaklanılmasını istedikleri belirtilmiştir. Bu nedenle öğretim programında yer alan gelişim alanları incelendiğinde ilişkiler ana kavramı altında birçok gelişim alanının bulunduğu ve bu gelişim alanlarının özel gereksinimli bireylere yönelik cinsel eğitimi desteklemede önemli olacağı söylenebilir. Ancak kişisel beceriler ana kavramı altında yer alan gelişim alanlarının cinsel eğitimle doğrudan ilişkili olmadığı göz önüne alınırsa bu durum bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Kişisel beceriler ana kavramının altında “ifade edici dil gelişim alanı”, “sosyal-duygusal gelişim alanı”, “benlik algısı-öz yeterlilik”, “öz denetim”, “sosyal anlamlandırma”, “uyumsal

beceriler gelişim alanı”, “kişisel bakım becerileri”, “giyinme-soyunma becerileri”, “tuvalet becerileri” olmak üzere toplam dokuz gelişim alanı yer almaktadır. SIECUS (2004), sağlıklı cinsellik için kişisel becerilerin gerekliliğinden söz etmekte ve bu kişisel becerileri değerler, karar verme, iletişim, atılganlık, uzlaşma ve yardım arama olmak üzere altı alanda sınıflandırmaktadır. Kişisel beceriler ana kavramı altında yer alan gelişim alanlarının diğer ana kavramlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (%28,12). Bunun nedeninin erken dönemde kişisel becerilere yönelik destek sağlamanın ilerleyen dönemlerde bireyde sağlıklı cinselliğe sahip olmalarında büyük bir etkiye neden olacağı söylenebilir. Çünkü yapılan birçok çalışmada ergenlik ve yetişkinlik döneminde sağlıklı bir cinselliğe sahip olmak için erken dönemde kişisel ve kişilerarası becerilere sahip olunması gerektiğinden söz edilmektedir (Kagesten & Reeuwijk, 2021; Tesema vd., 2020). Diğer taraftan özel gereksinimli bireylere yönelik hazırlanan cinsel eğitim programlarında da sosyal beceri öğretimine yer verilmesinin bireylerde sosyal becerileri ve sosyal davranışları geliştirdiğinden söz edilmektedir (Hayashi vd., 2011; Tarnai & Wolfe, 2008).

Sonuç olarak öğretim programında yer alan gelişim alanlarının kişisel becerilere daha fazla odaklandığı görülmektedir. Ancak kişisel beceriler ana kavramının altında yer alan açıklamaların büyük bir kısmı dolaylı olarak cinsel eğitimle ilişkilendirilebilir. Bu durum da programın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Cinsel davranışlar ana kavramının altında “öz denetim”, “uyumsuz beceriler gelişim alanı”, “giyinme-soyunma becerileri” olmak üzere toplam üç gelişim alanı bulunmaktadır. SIECUS (2004), cinsel davranışları insan doğasının bir parçası olarak kabul etmekte ve bireylerin cinselliği çeşitli davranışlar aracılığıyla ifade ettiklerini belirtmektedir. Bu ifade yollarını ise cinsel ilişki, mastürbasyon, cinsel perhiz, cinsel tepki, fanteziler, cinsel işlev bozuklukları olarak sınıflandırmaktadır. Öğretim programında cinsel davranışlara yönelik oldukça sınırlı gelişim alanı bulunmaktadır. Ancak bu dönemde cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretilmesi hem tipik gelişim sergileyen çocuklar hem de özel gereksinimi olan çocuklar için kritik öneme sahiptir (Cameron-Lewis & Allen, 2013; Harvey vd., 1988; Muccigrosso, 1991). Bu nedenle öğretim programında bulunan gelişim alanlarının cinsel istismardan korunma becerilerini öğretme konusunda sınırlı olduğu söylenebilir.

Cinsel sağlık ana kavramının altında “bilim-bilimsel beceriler ve yöntem”, “davranışsal ve duygusal sağlık”, “kişisel bakım becerileri” ve “tuvalet becerileri” olmak üzere toplam dört gelişim alanı yer almaktadır. SIECUS (2004), cinsel sağlık desteğinin cinsel davranışların istenmeyen sonuçlarından kaçınmak için özel bilgi ve tutumlar gerektirdiğinden söz etmektedir. Cinsel sağlık içerisinde ise dölleme, kürtaj, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel istismar ve üreme sağlığı başlıkları altında sınıflandırmaktadır. Cinsel sağlığa yönelik gelişim alanlarının öğretim programında sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda özel gereksinimli bireylere yönelik sunulacak cinsel eğitimde cinsel sağlıkla ilgili konuların yer alması tehlikeli davranışları ve istismarı önlemek için oldukça gerekli olduğu belirtilmektedir (Gerchenovitch & Rusu, 2019; Erbaş & Kurt, 2022; Travers & Tincani, 2010).

Öğretim programında cinsel sağlığa ilişkin kısıtlı gelişim alanının olması öğretim programının bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Toplum ve kültür ana kavramının altında

“sosyal bilimler-çocuk”, “aile ve toplum”, “sosyal-duygusal gelişim alanı”, “sosyal ilişkiler”, “sosyal anlamlandırma”, “giyinme-soyunma becerileri” ve “uyumsal beceriler” gelişim alanı olmak üzere toplam altı gelişim alanı bulunmaktadır. SIECUS (2004), sosyal ve kültürel çevrenin bireylerin cinselliği öğrenme ve ifade etme biçimlerini şekillendirdiğini belirtmektedir. Bu ana kavram altında toplumsal cinsiyet rolleri, cinsellik ve hukuk, cinsellik ve din, çeşitlilik, cinsellik ve sanat, cinsellik ve medya gibi alt kavramlar yer almaktadır. Ancak toplum ve kültür ana kavramı altında bulunan gelişim alanlarının da sınırlı olduğu söylenebilir. Çünkü bu ana kavram altında bulunan gelişim alanları incelendiğinde doğrudan olarak cinsiyet rolleri, hukuk, din, sanat ve medya gibi alanlarda herhangi bir gelişim alanının olmadığı, yalnızca dolaylı olarak bazı gelişim alanlarının olduğu görülmektedir. Bu durum öğretim programının bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Öğretim programındaki kazanımlar incelendiği zaman İnsan Gelişimi ana kavramı altındaki kazanımların niceliksel olarak diğer ana kavramların kazanımlarından oldukça az olduğu görülmektedir. Halbuki kapsamlı cinsel eğitim programlarında insan gelişimi çoğu zaman ayrı bir başlıkta ele alınmakta ve bu konuda bireylere destek sağlanmaktadır (Braeken & Cardinal, 2008; IPPF, 2016; Ok vd., 2001). Bu nedenle öğretim programında insan gelişimi ana kavramında yeteri kadar kazanıma yer verilmemesi programın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. İlişkiler ana kavramı altında 63 kazanıma rastlanmıştır. Özel gereksinimli olsun veya olmasın cinsel eğitime yönelik ilişkiler konusunda bireylere destek sağlanmasının sağlıklı bir cinselliğin oluşması için önemli olduğu alanyazında belirtilmektedir (Acar vd., 2023; Çalışandemir vd., 2010; Travers & Tincani, 2010). Ancak öğretim programında ilişkiler ana kavramı altında yer alan kazanımların çoğu dolaylı olarak cinsel eğitimle ilişkilendirilebilirken kazanımların çok az bir kısmı doğrudan cinsel eğitimle ilişkilendirilebilmektedir. Öğretim programında ilişkiler ana kavramı altında cinsel eğitimle ilişkili doğrudan kazanımın bulunmaması programın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Kişisel beceriler ana kavramı altında 83 kazanıma rastlanmıştır. Diğer bütün ana kavramlar altında bulunan kazanımlardan nicel anlamda en çok kazanıma sahip olan ana kavramdır. Kişisel beceriler de diğer ana kavramlarda olduğu gibi cinsel eğitimde önemli bir konudur (SIECUS, 2004). Alanyazında yapılan çalışmalar kişisel becerilerin öğretilmesinin cinsel istismarın önlenmesinde, romantik ilişki yürütmede ve uygun mastürbasyon becerilerini edinme gibi birçok konuda olumlu katkı sağladığını belirtmektedir (Acar vd., 2023; Travers & Tincani, 2010). Öğretim programında yer alan kazanımlar incelendiğinde ise bu kapsamda yer alan birçok kazanıma rastlamak mümkündür. Örneğin “yetişkin yardımını açıkça talep eder, açık ve anlaşılır konuşur, oyunlarda iş birliği yapar, akranları ile konuşarak iletişim kurar, kişisel sorumluluklarını yerine getirir, ortamın kurallarına uygun davranışlar sergiler, başkaları ile oyuncaklarını paylaşır” gibi kazanımlar kişisel beceriler ana kavramı altında değerlendirilebilir. Kişisel beceriler ana kavramı altında bulunan kazanımlar değerlendirildiğinde bu kazanımların özel gereksinimli bireylere yönelik cinsel eğitime katkı sağlayacağı söylenebilir. Cinsel davranışlar ana kavramı altında 9 kazanıma rastlanmıştır. Bu durum öğretim programında cinsel davranışlara ilgili yeterli ölçüde önem verilmediğini göstermektedir. Halbuki Erbaş ve Kurt (2022), cinsel davranışların ifade edilmezse uygunsuz

cinsel davranışlara ve birçok problem davranışa neden olacağını belirtmektedir. Travers & Tincani ise (2010) bu olumsuz durumları yaşamamak için uygun yollarla cinsel eğitimin verilmesi ve verilecek cinsel eğitimin içerisinde de cinsel davranışların öğretilmesine de yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Cinsel davranış ana kavramı altında sınırlı sayıda kazanımın yer alması öğretim programının bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Cinsel sağlık ana kavramının altında 19 kazanıma rastlanmıştır. Bu kazanımların da çoğu dolaylı olarak cinsel sağlıkla ilişkilendirilebilecekken, çok az bir kısmı cinsel sağlıkla doğrudan bir şekilde ilişkilendirilebilir. Doğrudan bir şekilde cinsel eğitimle ilişkilendirilebilecek kazanımlar arasında “tehlike yaratacak durumları ifade eder, tuvalet gereksinimlerini kendisi karşılar, acil durum telefonlarını kullanır, uygun fiziksel uzaklığı korur, cinsiyetiyle ilgili özelliklerini söyler.” gibi kazanımlar bulunmaktadır. Bu kazanımların da çoğunun daha çok cinsiyeti tanıma, tuvalet becerileri ve tehlikeli durumlardan korunma ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum karşısında öğretim programında yer alan cinsel sağlıkla ilgili kazanımların sınırlı olduğu ve çok kapsamlı olmadığı söylenebilir. Toplum ve Kültür ana kavramının altında 42 kazanıma rastlanmıştır. SIECUS’a göre (2004) toplum ve kültür ana kavramının altında toplumsal cinsiyet rolleri, cinsellik ve hukuk, cinsellik ve din, cinsellik ve sanat, cinsellik ve medya alt kavramları bulunmaktadır. Ancak öğretim programı içerisinde toplum ve kültür ana kavramının altında yer alan kazanımların çoğunluğu dolaylı olarak bu alt kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla bu durum öğretim programının bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Çalışmanın bir diğer sonucu ise öğretim programında yer alan cinsel eğitime ilişkin açıklamaların daha çok sosyal-duygusal gelişim alanında yer almasıdır. Bu sonuç erken çocukluk dönemi eğitim programını cinsel eğitim yönünden inceleyen çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Deniz & Yıldız-Altan, 2019; Deniz & Yıldız, 2018).

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, çalışmanın sadece Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programı (2018) ile sınırlı olması ve diğer eğitim programları veya uygulamalarının incelenmemiş olması çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliğini sınırlamaktadır. İkinci olarak, çalışmanın sadece doküman incelemesi yöntemi ile yapılması ve öğretmen, ebeveyn veya öğrencilerin görüşlerinin alınmaması çalışmanın başka bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Son olarak doküman analizi sürecinde yalnızca bir tane uzman görüşüne başvurulması da bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar doğrultusunda çeşitli önerilerde bulunulabilir. Çalışmada öğretim programının amaçları içerisinde yer alan açıklamaların cinsel eğitimle dolaylı olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla öğretim amaçları içerisinde özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitimini destekleyici doğrudan amaçların geliştirilmesi önerilmektedir. Gelişim alanı içerisinde yer alan açıklamaların çok az bir kısmı cinsel eğitimle doğrudan ilişkilendirilebilmekte ve çoğu gelişim alanı ise cinsel eğitimle dolaylı olarak ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle öğretim programında yer alan gelişim alanlarında cinsel eğitime yönelik geliştirmeler yapılmalıdır. Öğretim programında cinsel

eğitime yönelik doğrudan ilişkili kazanım sayısının az olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda öğretim programında cinsel eğitimle ilgili yeni kazanımların geliştirilmesi önerilmektedir. Özel eğitimde cinselliğin çok az konuşulduğu ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik cinsel eğitimle ilgili çalışmaların yetersiz olduğu göz önüne alınırsa bu konuda daha fazla çalışmanın yapılması önem arz etmektedir. Bu alandaki literatürü genişletmek ve konuya yönelik bilgi birikimini artırmak amacıyla gerek güncel kaynak hazırlanması gerekse yeni araştırmaların yapılması gerekir. Özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitimini desteklemek amacıyla özel eğitim öğretmenlerine hizmet içi eğitimler ve özel eğitim öğretmen adaylarına da bu konuda hizmet öncesi eğitimler verilmelidir. Özel gereksinimli bireylerin ailelerini bilinçlendirmek amacıyla seminerler ve bilgilendirme, bilinçlendirme toplantıları yapılmalıdır. Özel eğitim öğretmenliği lisans programında cinsel eğitimin yerinin incelenmesi programa yenilikler getirmesi bakımından önemli olacağından bu yönde çalışmalar yapılmalıdır. Özel eğitimde yer alan diğer öğretim programlarının da cinsel eğitim yönünden incelenmesi mevcut durumu görmek amacıyla alana katkı sağlayabilir. Ayrıca toplumda özel gereksinimi olan bireylerin cinsel eğitimine dair farkındalığı artırmak için çeşitli etkinlikler, seminerler ve projeler düzenlenebilir.

Kaynakça

- Acar, Ç., & Yıldız, G. (2023). Öğretmen Adaylarının Gözünden Gelişim Yetersizliği Olan Gençlerin Romantik İlişki Süreçleri ve Eğitim Gereksinimleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 37(3), 875-901.
- Aggleton, P., & Crewe, M. (2005). Effects and effectiveness in sex and relationships education. *Sex Education*, 5(4), 303-306.
- Akdemir, B., & Sarı, O. T. (2019). Zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumları ve etik durumlarının karşılaştırılması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(3), 267-282.
- Baran, N. & Cavkaytar, A. (2007). İşverenlerin zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdamlarına ilişkin görüş ve önerileri. *İlköğretim Online*, 6(2), 212-225.
- Barger, E., Wacker, J., Macy, R., & Parish, S (2009). Sexual assault prevention for women with intellectual disabilities: A critical review of the evidence. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 47(4), 249-262. <https://doi.org/10.1352/1934-9556-47.4.249>
- Birkan, B. (2002). Erken özel eğitim hizmetleri [Early special education services]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 99-109.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.
- Braeken, D., & Cardinal, M. (2008). Comprehensive sexuality education as a means of promoting sexual health. *International Journal of Sexual Health*, 20(1-2), 50-62.
- Browes, N. C. (2015). Comprehensive sexuality education, culture and gender: the effect of the cultural setting on a sexuality education programme in Ethiopia. *Sex Education*, 15(6), 655-670.
- Bulut A., Ortaylı N. (2004) Bir araştırmancının düşündükleri: cinsel sağlık ama nasıl? *Sted Dergisi*, 13(2), 60-63.
- Bulut, A. (1998). Çocuklukta cinsel eğitim. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 2(2), 53-57.
- Cameron-Lewis, V., & Allen, L. (2013). Teaching pleasure and danger in sexuality education. *Sex Education*, 13(2), 121-132.
- Cangöl, E., Karaca, P., & Aslan, E. (2013). Engelli bireylerde cinsel sağlık. *Androloji Bülteni*, 53(1), 141-146.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihinsel yetersizliği olanların eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1).
- Cumper, P. (2004). Sex education and human rights a lawyer's perspective. *Sex Education*, 4(2), 125-136.
- Cumurcu, B. E., Karlıdağ, R., & Almuş, B. H. (2012). Fiziksel engellilerde cinsellik. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4(1), 84-98.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., ve Artan, İ. (2010). Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 14-27.
- Deblinger, E., Stauffer, L. B., & Steer, R. A. (2001). Comparative efficacies of supportive and cognitive behavioral group therapies for young children who have been sexually abused and their nonoffending mothers. *Child maltreatment*, 6(4), 332-343.
- Deniz, Ü. & Gözütok, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 424-431.
- Deniz, Ü., & Yıldız, R. (2018). Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programında cinsel gelişim ve cinsel eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 431-447.

- Deniz, Ü., & Yıldız-Altan, R. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3), 34-44.
- Desai, M., & Goel S. (2018) Child Rights to Sexual Health. In: Child Rights Education for Participation and Development. Rights-based Direct Practice with Children. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-9007-3_7
- Diken, İ. H. (2022). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erbaş, E., & Kurt, O. (2022). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin cinselliği ve cinsel eğitime bütüncül bir bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(53), 1-16.
- Ersanlı, K., Kumcağız, H. (2020). *Cinsel Sağlık Eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Frawley, P., and N. Wilson. 2016. Young people with intellectual disability talking about sexuality education and information. *Sexuality and Disability* 34 (4), 469–484.
- Ganji, J., Emamian, M. H., Maasoumi, R., Keramat, A., & Merghati Khoei, E. (2018). Sexual health education at home: Attitude and practice of Iranian parents. *Iranian Journal of Public Health*, 47(1), 146–147. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5756595>
- Gerchenovitch, Y., & Rusu, A. S. (2019). Pre-Service Teachers attitudes and knowledge concerning Sexual Health Education in the field of Special Education. *Educatia* 21, (17), 61-68.
- Gökdeniz, Ş. (2008). *İlköğretimde cinsel bilgiler eğitimi konusunda öğretmen ve veli görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gölbaşı, Z., Eroğlu, K. (2003). Ankara İli Merkezi Ortaöğretim Okullarındaki Öğrencilerin Cinsel Eğitime İlişkin Görüşleri. *Klinik Bilimler Dergisi*, 9(6), 759-765.
- Güzelyurt, T. (2020). Okul öncesi dönemde cinsel eğitim ve istismar: çocuk kitaplarına yönelik bir inceleme. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(1), 54-69.
- Harvey, P., Forehand, R., Brown, C., & Holmes, T. (1988). The prevention of sexual abuse: Examination of the effectiveness of a program with kindergarten-age children. *Behavior Therapy*, 19(3), 429-435.
- Hayashi, M., Arakida, M., & Ohashi, K. (2011). The effectiveness of a sex education program facilitating social skills for people with intellectual disability in Japan. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 36(1), 11-19.
- Hewitt-Stubbs, G., Zimmer-Gembeck, M. J., Mastro, S., & Boislard, M. (2016). A longitudinal study of sexual entitlement and self-efficacy among young women and men: gender differences and associations with age and sexual experience. *Behavioral Sciences*, 6(1), 4. <https://doi.org/10.3390/bs6010004>
- Hughes, K., Bellis, M. A., Jones, L., Wood, S., Bates, G., Eckley, L., McCoy, E., Mikton, C., Shakespeare, T., & Officer, A. (2012). Prevalence and risk of violence against adults with disabilities: A systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 379(9826), 1621–1629. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)61851-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61851-5)
- IPPF. *Everyone's Right to Know: Delivering Comprehensive Sexuality Education for All Young People*; IPPF. https://www.ippf.org/sites/default/files/2016-05/ippf_cse_report_eng_web.pdf.
- Jaya, H., Haryoko, S., & Suhaeb, S. (2018, June). *Life skills education for children with special needs in order to facilitate vocational skills*. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1028, No. 1, p. 012078). IOP Publishing.

- Jones, L., Bellis, M. A., Wood, S., Hughes, K., McCoy, E., Eckley, L., Officer, A. (2012). Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845), 899-907.
- Kågesten, A., van Reeuwijk, M. (2020). *Adolescent Sexual Wellbeing: A Conceptual Framework*; [White paper]; Rutgers International.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Koerber, S., & Osterhaus, C. (2019). Individual differences in early scientific thinking: assessment, cognitive influences, and their relevance for science learning. *Journal of Cognition and Development*, 20(4), 510-533.
- Koller, R. (2000). Sexuality and adolescents with autism. *Sexuality and Disability*, 18, 125-135. doi.org/10.1023/A:1005567030442.
- Kömürcü, N., Aksayan, S., Yıldırım, Z. (1990). Annelerin kız çocuklarının cinsel eğitimlerine ilişkin tutum ve davranışları, 2. Ulusal Hemşireler Kongresi Kitabı, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, 1. Baskı, İzmir, 678-694.
- Kutlu, Ö., & Çok, F. (2002). Cinsel eğitim programına dayalı cinsel bilgi testinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123).
- McDaniels, B., & Fleming, A. (2016). Sexuality education and intellectual disability: Time to address the challenge. *Sexuality and Disability*, 34(2), 215-225.
- Michielsen K., & Brockschmidt L. (2021) Barriers to sexuality education for children and young people with disabilities in the WHO European region: A scoping review. *Sex Education*, 21(6), 674-692. <https://doi.org/10.1080/14681811.2020.1851181>
- Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü-MEB (2018). 37-78 Aylık Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler İçin Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretim Programı, Ankara.
- Muccigrosso, L. (1991). Sexual abuse prevention strategies and programs for persons with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9, 261-271.
- Ok, Y. S., & Ran, H. Y. (2001). Analysis of needs for sexual education in primary school children. *Child Health Nursing Research*, 7(1), 5-20.
- Ozan, S., Aras S., Semin S., Orcin E. (2005). Sexual attitudes and behaviors among medical students in Dokuz Eylül University, Turkey. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 10(3), 171-183.
- Sainato, D. M., & Strain, P. S. (1993). Increasing integration success for preschoolers with disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 25(2), 36.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>.
- San Bayhan, P., & Artan, G. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sexuality Information and Education Council of the United States [SIECUS]. National Guidelines Task Force. (2004). Guidelines for comprehensive sexuality education. kindergarten through 12th grade. SIECUS.
- Shearer, C.L., Hosterman, S.J., Gillen, M.M., & Lefkowitz, E. S. (2005). Are traditional gender role attitudes associated with risky sexual behavior and condom-related beliefs? *Sex Roles*, 52(5-6), 311-324. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-2675-4>

- Simorangkir, M. R. R. (2019). Early children's sex education in self-curriculum theme. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 429, 261-264.
- Sobsey, D., & Doe, T. (1991). Patterns of sexual abuse and assault. *Sexuality and Disability*, 9(3), 243-259. <https://doi.org/10.1007/BF01102395>
- Stangard, F., & Rosenberg, C. (2002). How can we assess the impact of health sector reforms on reproductive health care and services in Europe? *Entre Nous*, 54, 5.
- Sullivan, A., & Caterino, L. C. (2008). Addressing the sexuality and sex education of individuals with autism spectrum disorders. *Education and Treatment of Children*, 31(3), 381-394.
- Sullivan, P. M., & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), 1257-1273.
- Sungur, M. Z. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik Psikiyatri*, 2, 103-108.
- Tarnai, B., & Wolfe, P. S. (2008). Social stories for sexuality education for persons with autism/pervasive developmental disorder. *Sexuality and Disability*, 26, 29-36.
- Teke, H., & Melekoğlu, M. (2022). Erken Çocukluk Dönemi Cinsel Eğitim Çalışmalarının İncelenmesi: Sistematik Bir Derleme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 144-160.
- Tesema, D., Tamirat, M. Tadele, A. (2020). Sexual behaviors and its association with life skills among school adolescents of Mettu town, South West Ethiopia: A school-based cross-sectional study. *SAGE Open Medicine*, 8 [DOI: 10.1177/2050312120940545]
- Travers, J., & Tincani, M. (2010). Sexuality education for individuals with autism spectrum disorders: Critical issues and decision making guidelines. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(2), 284-293. <http://www.jstor.org/stable/23879812>
- Travers, J., Tincani, M., Whitby, P., & Boutot, A. E. (2014). Alignment of sexuality education with self-determination for people with significant disabilities: A review of research and future directions. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 49(2), 232-247.
- Tuzcuoğlu, N. & Tuzcuoğlu, S. (2004). *Çocuğun cinsel eğitimi-anne ben nasıl doğdum?* (2.Baskı). Morpa Kültür Yayınları.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation [UNESCO] (2018) *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach for schools, teachers and health educators*. UNESCO.
- Uygur, E., & Uygur, M. (2014). 2004 ve 2013 Yılı Ortaokul Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının Cinsel Eğitim Yönünden Karşılaştırılması. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 2(2), 95-109.
- Volbert, R. (2000). Sexual knowledge of preschool children, *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 12(1-2), 5-26.
- Winkelmann, C. (2011), Standards for sexuality education in Europe. A new approach to sexuality education for the European Union. *Forum Sexuality Education and Family Planning* (2), 36-40.
- World Health Organization. (2017). *Sexual health and its linkages to reproductive health: An operational approach*. World Health Organization. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). Çocuk mahkemeleri yasa tasarısının getireceği yenilikler ve ülkemizde çocuk suçluluğu sorunu. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 43(1-4), 131-137.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Y., & Temel, Z. F. (2020). Yaşam becerileri eğitim programının anasınıfına devam eden çocukların yaşam becerilerine ve sosyal uyumlarına etkisinin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 384-405.

Yıldız, G. (2020). En az konuşulan en çok merak edilen: Zihin yetersizliği olan yetişkinlerde cinsellik. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 827-855.